

Nie tylko dyskusja.

Deliberacja jako

lekcja ***demokracji***

Deliberacja, czyli konstruktywny dialog w klasie Jak odkrywać różne perspektywy i szukać konsensusu?

Autor: Aleksander Pawlicki

Deliberacja to forma dyskusji klasowej ujawniająca i zróżnicowanie głosów oraz wagę ich pojednania naśladująca rzeczywiste praktyki demokracji deliberacyjnej. Jak to robić w klasie?

Korzyści

Zastąpienie dotychczas dominujących w szkołach wzorców dyskusowania i debatowania formułą:

- lepiej odpowiadającą na wyzwania czasów polaryzacji politycznej i światopoglądowej,
- bardziej inkluzywną, to jest otwartą na udział każdego ucznia i uczennicę,
- adekwatną z perspektywy partycypacji obywatelskiej.

Uczennice i uczniowie:

- ćwiczą się w rolach rzeczniczych - mierzą się z wyzwaniem „wejścia w cudze buty”,
- ćwiczą umiejętność uważnego słuchania,
- ćwiczą umiejętność formułowania rozwiązań uwzględniających różne perspektywy i interesy,
- ćwiczą wytrwałość w pracy nad konsensem.

Nauczyciel_ka:

- wybiera jedną z powyższych umiejętności (lub inną, którą spodziewa się zaobserwować) do monitorowania i w efekcie udziela uczniom informacji zwrotnych, indywidualnych i grupowych.

Podstawowe informacje

- **Dla kogo /wiek uczniów/klasa:** dostępność wiekowa zależy od trudności problemu wybranego do deliberacji, a nie od samej formy
- **Przedmiot/moduł tematyczny:** tematyka związana ze wspólnym podejmowaniem decyzji, np. dotycząca regulacji prawnych, z zakresu każdego przedmiotu, np. biologii, informatyki, historii, edukacji obywatelskiej
- **Materiały/pomoce:** opisy grup reprezentowanych w deliberacji, baza wiedzy o problemie dostępna deliberującym, ewentualnie - zestaw pytań dynamizujących deliberację, uświadamiających uczestniczącym istotne wyzwania czy sprzeczności, które mimowolnie by pominęli
- **Budżet:** czas poświęcony na przygotowanie materiałów; przeprowadzenie deliberacji - zależnie od wybranego problemu - może zająć nawet 2 godziny lekcyjne (wyjściowo zakładamy 1 godzinę).

Krok po kroku

1. Uczniowie tworzą kilkusobową grupę - liczebność zależy od tego, jak wiele zainteresowanych stron weźmie udział w deliberacji.

2. Każdy z uczniów otrzymuje charakterystykę postaci, którą reprezentuje. Charakterystyka zawiera informacje o tym, jaki jest stosunek postaci do problemu, jakie są jej cele, jakie potrzeby, itd. Odradzamy uczniom „wchodzenie w rolę” – są rzecznikami, dyskutujemy rzeczywisty problem, a nie symulujemy taką dyskusję robiąc teatr.
3. Stawiamy problem do rozwiązania, niekiedy możemy wskazać 4-5 możliwych rozwiązań do wyboru, przy czym listy tej nie zamykamy – można ją rozwijać i twórczo przekształcać.
4. Strony kolejno prezentują swoje stanowisko – wskazują optymalne dla siebie rozwiązania, uzasadniają je, sygnalizują kwestie, w których są otwarci na ustępstwa, stawiają pytania, na które poszukują odpowiedzi.
5. Na stole pojawia się zestaw fiszek z informacjami ważnymi dla sprawy. Są one dostępne dla wszystkich, zawierają sprawdzone informacje kluczowe dla problemu. Powinny być krótkie, możliwie liczne – będą wykorzystywane jako dowody w argumentacji stron. Uczniowie dobierają fiszki ważne dla ich stanowiska, fiszkami można się dzielić.
6. Odbywa się kolejna runda wystąpień: pojawiają się odwołania do danych, analiz naukowych, autorytetów itd. Inaczej, niż ma to często miejsce w debatach oksfordzkich, zaskoczenie przeciwnika jakimiś informacjami nie jest pożądane. Zmierzamy do tego, aby wszyscy deliberujący byli równie dobrze poinformowani.
7. „Ucieramy głosy”, szukamy satysfakcjonującego porozumienia – nie głosujemy, ale staramy się pozyskać każdego z dyskutantów dla wspólnego rozwiązania.
8. Ucieranie głosów odbywa się w warunkach, w których każda ze stron ma możliwość zabrania głosu – jeżeli znajdziemy porozumienie wykluczając którąś z deliberujących osób będzie ono bez wartości. Możemy np. wprowadzić zasadę „trzy osoby po mnie” albo zabieranie głosu „po kole” z możliwością powiedzenia „pas”, albo wyposażyć uczniów w żółte kartki do sygnalizowania, że czują się wyłączeni przez sposób traktowania ich opinii itp.
9. Deliberacja kończy się w naznaczonym czasie albo wypracowaniem zgody, albo ogłoszeniem protokołu rozbieżności (potrzebnego, aby gdzieś kiedyś kontynuować deliberację).
10. Grupy zapisują informacje o przyjętym rozwiązaniu lub powodach zawieszenia deliberacji na jakimś etapie na plakatach, do wglądu dla innych podczas krótkiego spaceru między stołami.

Uwaga 1: Powyższy schemat deliberacji jest jedną z wielu form tego podejścia. Jest ich bardzo wiele, zarówno dłuższych, jak i krótszych (np. 15-20 minutowych).

Uwaga 2: Punkt 5 może być zastąpiony lub uzupełniony wystąpieniami zaproszonych ekspertów i pytaniami deliberujących obywateli do ekspertów, zwłaszcza jeżeli deliberacja nie służy nam jako metoda pracy na lekcji, ale jako forma podejmowania ważnych decyzji w społeczności szkolnej.

Uwaga 3: Nauczyciel może mieć przygotowanych na kartkach kilka pytań dynamizujących deliberację, które podsuwa dyskutantom, jeżeli zorientuje się, że ci „prześliznęli się” nad ważnymi dylematami i zmierzają do tego, aby „przyklepać” pierwsze lepsze rozwiązanie.

Uwaga 4: Uczniowie często wnoszą do deliberacji złe nawyki wyniesione z debat oksfordzkich albo po prostu z oglądania infotainmentowych programów publicystycznych, gdzie celem jest tzw. „zaoranie” przeciwnika. Niekiedy dobrze zatem przyjąć kilka zasad – poniżej ich przykład specyficzny dla formuły Constructive Dialogue.

- Opuść sobie wygrywanie.
- Podziel się swoją perspektywą i zaproś innych do zrobienia tego samego.
- Zadawaj pytania, aby zrozumieć.
- Uznaj emocje innych.
- Szukaj wspólnej płaszczyzny.

Autor

Aleksander Pawlicki, nauczyciel historii i wiedzy o społeczeństwie w 2 SLO im. Pawła Jasienicy w Warszawie, wykładowca dydaktyk przedmiotowej i ogólnej w Szkole Edukacji PAFW i UW.

Koncepcja serii: Alicja Pacewicz

Realizacja i koordynacja nagrań do mikrostrategii: Kinga Kasperska

Redakcja, korekta, opracowanie edytorskie: Małgorzata Janaszek-Bazanek

Grafika na okładce: Three Dots Agency

Treść publikacji (o ile nie zaznaczono inaczej) jest dostępna na licencji
Creative Commons (CC BY-ND 4.0)

Warszawa 2025

Wydawca

SOS dla Edukacji

ul. Smolna 20/6, 00-375 Warszawa

kontakt@sosdlaedukacji.pl

sosdlaedukacji.pl

Publikacja bezpłatna

Opracowanie dobrych praktyk – mikrostrategii było możliwe dzięki wsparciu finansowemu
Narodowego Instytutu Wolności w ramach projektu „Obywatelski Think Tank dla edukacji:
wspólnie tworzymy przyszłość nauczania”.

